

Thiền Thi Việt Nam

Các Thiền Sư Việt Nam đời Lê Lý Trần vào thế kỷ 11 và 12 có để lại nhiều bài kệ dạy đệ tử. Có nhiều bài kệ là những tuyệt tác thơ Đường luật ngũ ngôn, thất ngôn, tứ tuyệt... Tuy nhiên khi đọc các bài kệ, ta cần chú ý đến nội dung giảng dạy Phật Pháp hơn là hình thức thơ. Muốn biết thêm tiêu sử của thiền sư và huyền thoại chung quanh bài kệ, xin xem [Trang Nhà Thường Chiếu](#).

Dưới đây là vài bài kệ được biết đến nhiều nhất đời Lê Lý Trần. Mỗi bài kệ được trình bày với nguyên bản chữ Hán, phiên âm ra Hán Việt, dịch nghĩa và tạm dịch thơ ra Việt ngữ.

Phí Minh Tâm

Thiền Sư Đời Lê:

1. [Thiền sư Pháp Thuận](#)

Thiền Sư Đời Lý:

1. [Thiền Sư Khuông Việt](#)
2. [Thiền Sư Vạn Hạnh](#)
3. [Thiền Sư Viên Chiếu](#)
4. [Lý Thái Tông](#)
5. [Thiền Sư Huệ Sinh](#)
6. [Thiền Sư Đạo Hạnh](#)
7. [Thiền Sư Mãn Giác](#)
8. [Thiền Sư Trí Huyền](#)
9. [Thiền Sư Không Lộ](#)
10. [Thiền Sư Giác Hải](#)

Thiền Sư Đời Trần:

1. [Trần Thái Tông](#)
2. [Tuệ Trung Thước Sĩ](#)
3. [Trần Thánh Tông](#)
4. [Trần Nhân Tông](#)
5. [Pháp Loa Thiền Sư](#)
6. [Huyền Quang Thiền Sư](#)
7. [Trần Thì Kiến](#)
8. [Trương Hán Siêu](#)
9. [Trần Quang Triều](#)
10. [Nguyễn Trung Ngạn](#)
11. [Trần Nguyên Đán](#)

Đáp Quốc Vương

Quốc Tộ Chi Vấn

Pháp Thuận Thiền Sư

Quốc tộ như đằng lạc
Nam thiên lý thái bình
Vô vi cư điện các
Xử xử tức đao binh

答國王國祚之問

法順禪師

國祚如藤絡
南天裏太平
無爲居殿閣
處處息刀兵。

Dịch Thơ:

Vận Nước

Vận nước như dây quấn,
Trời Nam sống thái bình.
Triều đình nhuần đạo đức,
Chốn chốn dứt đao binh

Dịch Nghĩa:

Trả Lời Vua Về Vận Nước

Vận nước đan xen với nhau như dây quấn
Đất trời Nam đang hưởng thái bình
Triều đình thấm nhuần đạo đức vô vi
Nơi nơi sẽ không còn chiến tranh.

Nation's Destiny

The nation's destiny is intertwined like ropes
The Southern Land enjoys peace
If the Palace cultivates no attachment wisdom
No more conflicts and strife anywhere.

Nguyên Hỏa
Khuông Việt Thiền Sư

Mộc trung nguyên hữu hỏa
Hữu hỏa, hỏa hoàn sanh
Nhuộc vị mộc vô hỏa
Toàn toại hà do manh

元火
匡越禪師
木中元有火
元火復還生
若謂木無火
鑽燧何由萌

Root of Fire

In wood there must be fire already
Since the fire is there, it can re-start
If wood doesn't contain fire
How can wood spark when we rub it?

Dịch Thơ: Gốc Lửa

Trong gỗ vốn có lửa,
Có lửa, lửa lại sanh.
Nếu bảo gỗ không lửa,
Cọ xát sao lại thành.

**Thị Chư Thiền Lão Tham Vấn
Thiền Chỉ**

Lý Thái Tông

Bát nhã chân vô tông
Nhân không ngã diệc không
Quá hiện vị lai Phật
Pháp tính bản tương đồng

示諸禪老參問禪旨
李太宗

般若真無宗
人空我亦空
過現未來佛
法性本相同

Dịch Thơ:

Yếu Chỉ Của Thiền Tông

Bát nhã vốn không tông
Người không ta cũng không
Phật đã, đang, sẽ đến
Cùng Pháp tánh tương đồng.

Dịch nghĩa:

Trả Lời Các Thiền Lão Hỏi Về Yếu Chỉ Của Thiền Tông

Trí tuệ bát nhã không thuộc tông phái nào
Không phải Người, cũng không phải Ta
Các vị Phật của quá khứ, hiện tại và tương lai
Vốn cùng chung đồng một Pháp tánh.

**Response To the Old Masters On the Fundamental Point of
Meditation**

Prajna Wisdom belongs to no school
It's not other's, nor is it mine
All Buddhas of past, present, and future
Are of the same equal nature.

Thị Tật

Giác Hải Thiền Sư

Xuân lai hoa điệp thiện tri thì
Hoa điệp ung tu cộng ứng kỳ
Hoa điệp bốn lai giai thị huyễn
Mạc tu hoa điệp ứng tâm trì.

示疾

海禪師

春來花蝶善知時
花蝶應須共應期
花蝶本來皆是幻
莫須花蝶向心持

Dịch Thơ:

Dạy Khi Bị Bệnh

Tiết Xuân hoa bướm đã quen
Hoa khoe sắc thắm bướm men nhụy hồng
Cả hoa lẫn bướm ảo không
Mặc hoa kệ bướm bận lòng làm chi.

Dịch Nghĩa:

Dạy Khi Bị Bệnh

Xuân sang hoa bướm quen với thời tiết
Hoa nở và bướm bay đúng theo thời hạn của chúng
Nhưng hoa với bướm vốn dĩ đều hư ảo
Chớ nên bận tâm về hoa với bướm.

Advices To Disciples When Sick

Spring comes, flowers and butterflies are accustomed to the weather
Flowers blossom, butterflies fly on a schedule
Flowers and butterflies are basically ephemeral
Never mind the flowers and butterflies.

Ngư Nhân

Không Lộ Thiền Sư

Vạn lý thanh giang vạn lý thiên
Nhất thôn tang giá nhất thôn yên
Ngư ông thụ trước vô nhân hoá
Quá ngộ tỉnh lai tuyết mãn thuyền.

漁間

控路禪師

萬里清江萬里天
一村桑柘一村煙
漁翁睡著無人喚
過午醒來雪滿船

Dịch Thơ:

Cái Nhà Của Ông Lão Chài

Vạn dặm sông xanh vạn dặm trời
Dâu tằm xóm nhỏ khói hòa hơi
Ông chài say ngủ không người gọi
Tỉnh giấc quá trưa đầy tuyết rơi.

*Sông xanh vạn dặm theo trời
Một thôn dâu nhỏ khói hơi phủ đầy
Lão chài ngon giấc ngủ say
Quá trưa tỉnh dậy thuyền đầy tuyết rơi.*

Dịch Nghĩa:

Cái Nhà Của Ông Lão Chài

Sông xanh muôn dặm, trời muôn dặm
Một xóm dâu tằm, một xóm khói mây.
Ông chài ngủ say tí không ai gọi,
Quá trưa tỉnh dậy, tuyết xuống đầy thuyền.

Leisure of A Fisherman

Ten thousand miles of a green river, ten thousand miles of sky
A village of mulberry, a village of smoke
The fisherman is in deep sleep and no one to wake him
He wakes up past noon, his boat is full with snow.

Ngôn Hoài

Không Lộ Thiền Sư

Trạch đắc long xà địa khả cư
Dã tình chung nhật lạc vô dư
Hữu thì trực thượng cô phong đỉnh (1)
Trường khiếu nhất thanh hàn thái hư

言懷

控路禪師

擇得龍蛇地可居
野情終日樂無餘
有時直上孤峰頂
長叫一聲寒太虛

Dịch Thơ: Nhớ Lối

Hang rấn tổ rồng đất sống an
Nặng tình thôn dã vui thanh nhàn
Rảnh rang lên tận đỉnh đầu núi
Một tiếng huýt dài lạnh thế gian.

Dịch Nghĩa: Nhớ Lối

Cái đất hang rỗng, tổ rắn là thế đất có thể ở được.
Chọn được chỗ ấy mà ở, mỗi tình thôn quê khiến ta vui vẻ suốt ngày.
Những lúc vô sự, có thể lên thẳng đỉnh núi.
Huýt một hồi sáo, làm lạnh cả bầu trời.

Remembering Reflection

Finding a place to live in the land of dragons and snakes
Love of the wilderness is unending bliss all day long
Having time, I head directly to the solitary windswept peak
And utter a long cry that chills the great empty space.

(1) Trung tâm bài thơ là 2 câu cuối. Có một lúc nào đó (hữu thì), khi ta trực nhận chân lý, một chân lý không nằm đâu xa xôi, không nằm trong sách vở, mà nằm ngay trong tâm thức của mỗi con người, trong những mặt bình dị nhất của cuộc sống. Khi ấy lòng ta bỗng thênh thang, ta chạy thẳng lên đầu non quanh quẽ (cô phong đỉnh), đứng giữa cái vô cùng của trời đất ta hét dài một tiếng hét của kinh nghiệm chứng ngộ, tiếng hét đó lạnh buốt càn khôn. Có người đã coi bài thơ này như là một tiêu biểu cho tinh thần và ý chí Đại Việt thế kỷ thứ XI, một tinh thần và ý chí đang vươn lên bầu trời xa thẳm để xây dựng một nước Đại Việt hùng cường. Đối với Phật giáo thì tiếng hú mà Không Lộ Thiền Sư nói tới trong bài thơ có thể được coi như một đóng góp của Thiền Tông Việt Nam trong các dạng tiếng hú Thiền của Phật giáo.

Hai câu thơ cuối này Không Lộ Thiền Sư viết lại dựa trên một chuyện truyền kỳ về một cao tăng khác. Một hôm Dược Sơn Duy Nghiễm Thiền Sư (751-834) đi chơi trên núi, thấy đêm thanh trăng sáng bên cưỡi lên một tiếng, tiếng cười của ông vang xa ngoài trăm dặm. Bạn là Lý Cao làm một bài thơ tặng ông. "Ngũ đẳng hội nguyên" có bài thơ của Lý Cao tặng Dược Sơn cao tăng với tựa đề "Tặng Dược Sơn Cao Tăng Duy Nghiễm". Bài thơ gồm 2 chi, nhưng hình như ở Việt Nam chỉ chi 2, trong đó có 2 câu thơ được Không Lộ Thiền Sư mượn ý, là được chú trọng đến. Nhưng chính chi 1 mới bao gồm thiền ý được tóm lược ở câu 4 của chi 1 "Vân tại thanh tiêu thủy tại bình".

**Đáp Lý Thái Tông Tâm
Nguyện Chi Vấn**

Huệ Sinh Thiền Sư

Pháp bản như vô pháp,
Phi hữu diệc phi không.
Nhược nhân tri thử pháp,
Chúng sinh dữ Phật đồng.
Tịch tịch Lăng Già nguyệt,
Không không độ hải chu
Tri không, không giác hữu,
Tam muội nhập thông chu.

答李太宗心願之問

惠生禪師

法本如無法
非有亦非空
若人知此法
眾生與佛同

寂寂楞伽月
空空渡海舟
知空空覺有
三昧任通週

Dịch Thơ:

Trả Lời Lý Thái Tông Về Tâm Nguyện

Pháp gốc như không pháp,
Chẳng có cũng chẳng không.
Nếu người biết pháp ấy,
Chúng sanh cùng Phật đồng.
Trăng Lăng Già vắng lặng,
Thuyền Bát Nhã rỗng không.
Biết không, không giác có,
Chánh định mặc thông dong.

HT Thích Thanh Từ

Dịch nghĩa:

Trả Lời Lý Thái Tông Về Tâm Nguyện

Pháp căn bản vốn như không có pháp,
Chẳng phải là có, cũng chẳng phải là không có.
Nếu hiểu được cái nguyên lý ấy,
Thì chúng sinh cũng đồng với Phật.
Lặng lẽ như vàng trắng Lăng Già,
Thuyền Bát Nhã rỗng không.
Biết đúng cái không, cái không hoá ra có,
Nhập tam muội, sẽ mặc ý đi thông suốt.

Response to Ly Thai Tong on Wishes

Basic dharma is like no dharma
It does not exist nor does it exist
If one understands that dharma
He is the same as the Buddha
The moon of the Lankavatara is pure
The boat of Prajna is empty
If one knows emptiness, then emptiness does exist
Entering samadhi, one freely travels everywhere.

Hữu Không*Đạo Hạnh Thiền Sư*

Tác hữu trần sa hữu
 Vi không nhất thiết không
 Hữu không như thủy nguyệt
 Vật trước hữu không không.

有空*道行禪師*

作有塵沙有
 爲空一切空
 有空如水月
 勿著有空空

Dịch Thơ: Có không

Nếu có mảy may cũng tất có
 Nếu không tất cả sẽ là không
 Có không như tựa trăng trong nước
 Chớ bám có và chớ bám không.

Dịch Nghĩa: Có không

Nếu nói "có" thì từ hạt cát, hạt bụi đều có.
 Cho là "không" thì hết thảy đều là không.
 "Có" với "không" như ánh trăng dưới nước,
 Đừng có bám hẳn vào cái "có", và cũng đừng cho cái "không" là không.

Yes (Form) or No (Emptiness)

If we say YES, then a speck of dust exists
 If we say NO, then everything is NO (empty)
 YES and NO are like the reflection of the moon in the water
 Don't say that it's there, don't say that it's not there.

Vấn Kiêu Trí Huyền**Đạo Hạnh Thiền Sư*

Cửu hỗn phàm trần vị thức tâm
 Bất tri hà xứ thị chân tâm
 Nguyện thù chỉ đích khai phương tiện
 Liễu kiến như như đoạn khổ tầm.

問喬智玄*道行禪師*

久混凡塵未識金
 不知何處是真心
 願乘指的開方便
 了見如如斷苦尋

Dịch Thơ: Hỏi Kiêu Trí Huyền

Thế gian hỗn độn lẫn vàng thau
 Chẳng biết chân tâm ở chốn nào
 Phương cách cúi mong bày đích xác
 Như như hiểu thấy khỏi tầm cầu.

Dịch Nghĩa:**Hỏi Kiêu Trí Huyền**

Phàm trần hỗn độn chưa biết vàng thiet
 Không biết tâm chân thật ở chỗ nào
 Muốn được chỉ bày đích xác phương cách
 Trông thấy và hiểu biết sự thật để chấm dứt khổ tâm tìm kiếm.

Asking Meditation Master Tri Huyen

In this confusing world, I have yet known real gold
 Do not know where the true mind reside
 Hope you will show clearly the means
 To see and understand the truth to end my painful search.

*Thiền Uyển Tập Anh viết "...Sư (Đạo Hạnh) dạo khắp từng lâm, hỏi xin ấn chứng. Nghe Kiều Trí Huyền hóa đạo ở Thái bình, sư nhún mình đến tham yết, trình hỏi chân tâm bằng bài kệ trên. Trí Huyền đáp lại bằng bài kệ dưới đây. Sư mù mịt không hiểu, mới đến hỏi Thiền Sư Sùng Phạm chùa Pháp Vân: "Thế nào là chân tâm?" Phạm hỏi lại: "Cái gì chẳng phải là chân tâm?" Sư tỉnh ngộ, nói: "Làm thế nào bảo đảm?" Phạm đáp: "Đói ăn khát uống".

Đáp Từ Đạo Hạnh Chân Tâm Chi Vấn
Trí Huyền Thiền Sư

Ngọc lý bí thanh diễn diệu âm
Cá trung mãn mục lộ thiền tâm
Hà sa cảnh thị Bồ đề cảnh
Nghĩ hướng Bồ đề cách vạn tâm.

答徐道行真心之問
智玄禪師

玉裏秘聲演妙音
個中滿目露禪心
河沙境是菩提道
擬向菩提隔萬尋

Dịch thơ:

Chân Tâm

Tiếng ngọc ẩn thừa lý nhiệm màu
Ý thiền tỏ rõ tận tâm đầu
Bồ-đề cảnh vật vô song kẻ
Nhưng đến Bồ-đề quả có lâu.

Dịch Nghĩa:

Trả lời Từ Đạo Hạnh Hỏi Về Chân Tâm

Ngọc có chứa âm thanh huyền diệu
Trong đó mắt thấy rõ ý thiền
Vô số cảnh vật đều là cảnh Bồ đề
Còn nghĩ đến Bồ đề là còn cách xa vạn tâm (tâm=8 thước).

Response to Question Of True Mind

Jade contains mysterious sounds that produce wonderful echoes
Which clearly show the Zen mind.
The multitude of lands are all Bodhi Lands.
However, if one tries to find it, it would be ten thousands of miles away.

Thị Tịch

Đạo Hạnh Thiền Sư

Thu lai bất báo雁來歸
Lãnh tiếu nhân gian tạm phát bi
Vị báo môn nhân lưu luyến chước
Cổ sư kỳ độ tác kim sư.

示寂

道行禪師

秋來不報雁來歸
冷笑人間暫發悲
爲報門人休戀著
古師幾度作今師

Dịch Thơ:

Nói Khi Sắp Viên Tịch

Thu sang đâu báo雁 về
Nhật cười nhân thế ê chề đắng cay
Thôi đừng lưu luyến bi ai
Thầy xưa hóa kiếp thầy nay bao lần.

Dịch Nghĩa:**Nói Khi Sắp Viên Tịch**

Mùa thu trở lại, nhưng không báo nhận sẽ cùng về
 Đáng cười, người đời buồn bã bi thương
 Thôi các đệ tử đừng lưu luyến khóc than
 Thầy đã từng làm thầy những đời về trước, bây giờ mất đi rồi trở lại
 làm thầy nữa.

Farewell Advices to Disciples

Autumn does not announce the return of wide geese
 Shallow smiles for mankind to show sorrows
 Disciples! Do not mourn
 Your old teacher shall come back as your new teacher.

Lúc thiền sư Đạo Hạnh sắp mất, đồ đệ nhiều người khóc lóc thương tiếc. Ngài bảo họ đại ý rằng: "Người sống thác cũng như thời tiết thay đổi, mùa hè hết thì mùa thu về. Cái lúc mùa thu sắp tới, không bao giờ báo tin cho những con nhận cùng theo. Ta đây cũng vậy, không thể đem được các người cùng đi. Nhưng ta qua đời chỉ là việc chuyển đổi kiếp này sang kiếp khác, không có gì đáng thương xót."

Thị Đệ Tử**Vạn Hạnh Thiền Sư**

Thân như điện ảnh hữu hoàn vô
 Vạn mộc xuân vinh thu hựu khô
 Nhậm vận thịnh suy vô bố úy
 Thịnh suy như lộ thảo đầu phô

示弟子**萬行禪師**

身如電影有還無
 萬木春榮秋又枯
 任運盛衰無怖畏
 盛衰如露草頭鋪

Dịch thơ:**Bảo Đệ Tử**

Thân như bóng chớp có rồi không
 Tươi thắm vào xuân thu nào lòng
 Mặc vận thịnh suy không sợ hãi
 Như sương trên cỏ mọc bên đồng.

*Thân như chiếc bóng chiều tà
 Mùa Xuân tươi tốt, thu qua rụng rời
 Xá chi suy thịnh việc đời
 Thịnh suy như hạt sương phơi đầu cành.*

Dịch Nghĩa:**Bảo Đệ Tử**

Thân của người đời, cũng như cái bóng chớp, có rồi lại biến thành không.
 Các thứ cây cối, mùa xuân tươi, thu lại khô.
 Vận của cõi đời dù có lúc thịnh, lúc suy, nhưng cũng đừng sợ.
 Thịnh suy chỉ là những việc tạm thời, cũng như giọt sương đọng trên ngọn cỏ vậy.

Advice To Disciples

Our body is like lightning, it's there then it's gone
 Like vegetation luxuriant in spring and dry in autumn
 Have no fear contemplating Prosperity and Decline
 They are momentary like drops of dew hanging on the grass tips.

Vô Tật Thị Chúng
Viên Chiêu Thiền Sư
Thân như tường bích dĩ đòi thì
Cử thế thông thông thực bất bi
Nhược đạt tâm không vô tướng sắc
Sắc không ẩn hiện nhậm thôi đi.

無疾示眾
圓照禪師
身如牆壁已頹時
舉世匆匆孰不悲
若達心空無色相
色空隱現任推移

Dịch Thơ:
Khi Không Có Bệnh Bảo Mọi Người
Thân như tường vách sắp tan hoang
Hấp tấp buồn phiền thờ với than
Nhận thức tâm kia không sắc tướng
Sắc không dời đổi cứ chi màng

Dịch Nghĩa:
Khi Không Có Bệnh Bảo Mọi Người
Thân thể người ta như tường vách đến lúc đổ nát,
Người đời đều vội vã, ai mà chẳng buồn.
Nhưng nếu nhận thức được rằng cái tâm là không sắc
Tướng cũng là không, thì "sắc" với "không", khi ẩn khi hiện, mặc nó dời dòi.

Advices When Not Sick
Our body is like a brick wall that in time will tumble
People are in a hurry, who does not worry
If one attains an empty mind without its myriad manifestations
Form and emptiness appear and disappear, let them change.

Cáo Tật Thị Chúng
*Mãn Giác Thiền Sư**
Xuân khứ bách hoa lạc,
Xuân đáo bách hoa khai
Sự trục nhãn tiền quá (1)
Lão tòng đầu thượng lai
Mạc vị xuân tàn hoa lạc tận
Đình tiền tạc dạ nhất chi mai (2)

告疾示眾
滿覺禪師
春去百花落
春到百花開
事逐眼前過
老從頭上來
莫謂春殘花落盡
庭前昨夜一枝梅

Dịch Thơ:
Có Bệnh Bảo Với Mọi Người
Xuân đi trăm cánh hoa tàn
Xuân về tươi thắm muôn ngàn sắc hoa
Sự đời tuần tự diễn ra
Trải bao năm tháng tóc đà bạc phơ
Xuân tàn đừng tưởng cảnh tro
Đêm qua mai nở nhón nhơ trước nhà.

Dịch Nghĩa:
Có Bệnh Bảo Với Mọi Người
Xuân đi trăm hoa rụng
Xuân đến trăm hoa nở
Trước mắt mọi việc lần lượt qua

Cái già đến trên đầu
Đừng tưởng xuân tàn hoa rụng hết
Đêm qua, một cành mai nở trước sân.

Telling Everyone That One Is Sick
Spring goes, flowers fall
Spring comes, flowers blossom
Events come and go before our eyes
Old age comes on our head
Don't believe all flowers have fallen when spring is gone
Last night in the court yard, an apricot branch has blossomed.

**Theo Thiền Uyển Tập Anh, Mãn Giác Thiền Sư (1052-1096), là một vị đại sư rất được Lý Nhân Tông kính trọng. Ông làm bài thơ trên khi cáo bệnh về quê lúc cuối đời. Bài thơ này còn được biết dưới tên Nhất Chi Mai.*

(1) Câu 3 và 4 của bài thơ mượn ý từ bài "Thủy Biên Ngẫu Đề" của La Ấn.

(2) Câu chót mượn ý từ bài "Tảo Mai" của Thiền Sư Tê Kỳ sống thời Văn Đường khoảng một thế kỷ trước.

Ký Thanh Phong Am Tăng Đức Sơn
Trần Thái Tông*

Phong đả tùng quan nguyệt chiếu đình
Tâm kỳ phong cảnh cộng thê thanh
Cá trung tư vị vô nhân thức
Phó dữ sơn tăng lạc đảo minh
**Tên Trần Cảnh (1218-1277)*

寄清風庵僧德山
陳太宗

風打松關月照亭
心期風景共淒清
個中滋味無人識
付與山僧樂到明

Dịch thơ:

Gửi Nhà Sư Đức Sơn Am Thanh Phong

Gió thổi qua sân trăng sáng ngời
Tâm cùng phong cảnh tịnh nơi nơi
Bao nhiêu thú vị không người biết
Để sư an lạc đến hừng trời.

Dịch nghĩa:

Gửi Nhà Sư Đức Sơn Ở Am Thanh Phong

Gió đập vào cổng thông, trăng chiếu sáng trên sân
Tâm hẹn ước phong cảnh cùng trong sáng thanh tịnh
Trong đó có bao nhiêu thú vị riêng tư không người biết
Để cho nhà sư trong núi được an lạc đến trời sáng.

To The Monk Duc Son At Thanh Phong Temple

The wind beats at the pine gate, the moon shines on the yard
My heart is one with the landscape, quiet clear and cold
In which there are many private blessings, yet nobody knows
Leaving the monk in the mountain to enjoy his bliss until dawn.

Ngẫu Tác

*Tuệ Trung Thượng Sĩ**

Đường trung đoạn tọa tịch vô nghiê (ngôn)

Nhàn khán Côn Luân nhất lữ yên

Tự thị quyện thời tâm tự tức

Bất quan nhiếp niệm bất quan thiên.

**Tên Trần Tung (1230-1291)*

偶作

慧中上士

堂中端座寂無言

閑看崑崙一縷煙

自是倦時心自息

不關攝念不關禪

Dịch thơ:

Chợt Hứng Làm Thơ

Ngay ngán giữa nhà, ngồi lặng yên

Nhàn nhìn khói núi bốc trên trời

Khi thân mỏi mệt, tâm tự nghỉ

Chẳng niệm nam mô, chẳng nhập thiền.

Dịch nghĩa:

Chợt Hứng Làm Thơ

Ngồi ngay ngán giữa nhà, yên lặng không nói năng

Nhàn nhả ngắm làn khói bay trên núi Côn Luân

Khi nào thấy mệt thì tâm tự nghỉ ngơi

Chẳng cần niệm cũng chẳng phải thiền.

Sudden Inspiration to Write a Poem

Sitting straight and quietly in the middle of the room

Leisurely watching the smoke rising on Con Luan Mountain

When the body is tired, the mind automatically stops activities.

There is no need to recite the Buddha's name, no need to meditate.

Độc Đại Tuệ Ngữ Lục Hữu Cảm

*Trần Thánh Tông**

Đả ngỗ toàn qui tam thập niên

Kỷ hồi hãn xuất vị tham thiền

Nhất triều thức phá nương sinh diện

Tự không nguyên lai một bán biên

Nhãn tiền vô sắc nhĩ vô thanh

Nhất phiến tâm đầu tự đả thành

Thanh sắc bất can thân thiệt ngoại

Nhậm tha bác báo dữ đô dinh.

**Tên Trần Hoàng(1240 - 1290)*

讀大慧語錄有感

陳聖宗

打瓦鑽龜三十年

幾回汗出爲參禪

一朝識破娘生面

鼻孔元來沒半邊

眼前無色耳無聲

一片心頭自打成

聲色不干唇舌外

任他剝報與都丁

Dịch thơ:

Cảm Xúc Khi Đọc Đại Tuệ Ngữ Lục

Tu hành kham khổ ba mươi năm

Nhập định thiền na áo ướt đầm

Một sớm bỗng nhiên nhìn thấy mẹ

Mất đi một nửa phần không tâm.

Trước mắt sắc không tai không thanh
Âm thanh màu sắc do tâm thành
Tuyệt nhiên thanh sắc không can dự
Mặc chúng phô bày cái sắc danh.

Dịch nghĩa

Cảm Xúc Khi Đọc Đại Tuệ Ngữ Lục

Ba mươi năm dùi rùa đập ngói (1)
Mấy lần toát mồ hôi vì tham cứu đạo Thiền
Một sớm bỗng thấy hết được khuôn mặt của mẹ (2)
Thì ra khuôn mặt ấy chỉ có một nửa.
Trước mắt không có màu sắc, bên tai không có âm thanh(3)
Cái tâm của mình tự cho là có đầy thôi
Thanh và sắc không can dự tới, ở ngoài môi và lưỡi
Mặc cho chúng “bác” hay “báo”, “đô” hay “dinh.”

Emotion When Reading “The Great Wisdom Record”

For thirty years, I drilled the turtle shells and broke tiles (1) to
practice the Way
Many times I felt into a cold sweat while entering samadhi
One morning I suddenly saw the mother’s original face (2)
It turns out that the other half of the truth has been lost in my mind.
Before the eyes there is no form, by the ears there is no sound (3)
Forms and sounds are only made by the mind
They have nothing to do beyond the lip and tongue
Pay no attention even if they call out and show them to you.

- (1) To practice the Path, one does easy tasks like breaking tiles and difficult tasks like drill turtle shells.
- (2) Truth, like every thing else, has 2 faces: positive and negative. One often differentiates and see only the face one likes or dislikes.
- (3) These four lines point to the Buddhist doctrine of emptyness, which is based on the natural law of interdependence origination. All dharmas: things, living beings, processes...are created by favorable conditions coming together. These conditions continually change and deteriorate. So things are impermanent and, without a nature of their own, have no independent existence and are ultimately empty. This practice, seeing the mind as impermanent, as an endless series of feelings and sensations one after another, and seeing all things being interdependent, will lead to the ultimate awareness that there is no self, no permanent identity, only emptiness or buddha nature common to all.

Cư Trần Lạc Đạo

*Trần Nhân Tông**

Cư trần lạc đạo thả tùy duyên
Cơ tắc xan hề khốn tắc miên
Gia trung hữu bảo hưu tầm mịch
Đối cảnh vô tâm mạc vấn thiền.

**Tên Trần Khâm (1258 - 1308)*

居塵樂道

陳仁宗

居塵樂道且隨緣
饑則飧兮困則眠
家中有寶休尋覓
對鏡無心莫問禪

Dịch thơ:

Sống Đời Vui Đạo

Sống đời vui đạo hãy tùy duyên
Khát uống đói ăn mệt ngủ liền
Châu báu đầy nhà không cần kiếm
Yên tâm trước cảnh hỏi chi thiền.

Dịch nghĩa:

Sống Đời Vui Đạo

Sống giữa trên đời, hãy tùy duyên mà vui với đạo
Đói thì ăn, mệt thì ngủ
Trong nhà sẵn sẵn đầy châu báu, không phải tìm đâu khác
Trước cảnh giới mà không để tâm, thì cần chi hỏi về thiền.

Live in the World and Practice with Joy

Living in the world and practicing the Path with joy, accord with conditions
Eat when hungry, sleep when tired
You already possess precious jewels, you do not have to look for it elsewhere
Facing the world with a mind that is empty, what use is meditation?

Nhập Tục Luyện Thanh Sơn

Pháp Loa Thiền Sư

Sơ cầu cùng thu thủy
Sàm nham lạc chiếu trung
Ngang đầu khan bất tận
Lai lộ hựu trùng trùng

**(1284 - 1330)*

入俗戀青山

法螺禪師

疏瘦窮秋水
巉礮落照中
昂頭看不盡
來路又重重

Dịch thơ:

Vào Cõi Tục Nhớ Núi Xanh

Nước thu in hình đá
Núi bóng dưới ác tà
Ngẩng đầu nhìn vô tận
Con đường vùi vợi xa.

Dịch nghĩa:

Vào Cõi Tục Nhớ Núi Xanh

Đá khô cằn in bóng xuống đáy nước mùa thu
Núi hiem hóc bơ vơ dưới ánh sáng mặt trời
Ngẩng đầu lên nhìn bất tận
Con đường đi tới lại càng xa vợi vợi.

Entering the World Longing for Green Mountain

The bare rocks mirror in the autumn water
The broken peaks bake in the sunlight
Looking up, there is nothing to stop the view
And the road ahead appears endless.

Diên Hựu Tự

Huyền Quang Thiền Sư

Thượng phương thu dạ nhất chung lan
Nguyệt sắc như ba phong thụ đan
Si vãn đảo miên phương kính lãnh
Tháp quang song trĩ ngọc tiêm hàn
Vạn duyên bất nhiễu thành già tục
Bán điểm vô ưu nhân phóng khoan
Tham thấu thị phi bình đẳng tướng
Ma cung Phật quốc hảo sinh quan.
*(1254 - 1334)

延祐寺

玄光禪師

上方秋夜一鐘闌
月色如波楓樹丹
鷗吻倒眠方鏡冷
塔光雙峙玉尖寒
萬緣不擾城遮俗
半點無憂眼放寬
參透是非平等相
魔宮佛國好生觀

Dịch thơ:

Chùa Diên Hựu

Đêm thu vắng vắng chuông chùa
Sóng trắng phong đỏ phân bua nổi niêm
Cú rồng đáy nước ngủ im
Tháp song song lạnh trở tìm tâm cang
Muôn duyên che chở thế gian
Không phiền chuyện nhỏ tâm an rộng nhìn
Bình đẳng vạn pháp trọng khinh
Cung ma đất Phật bóng hình như nhau.

Dịch nghĩa

Chùa Diên Hựu (1)

Đêm thu, tiếng chuông vắng vắng từ phương trên chùa
Ánh trăng như sóng bao quanh cây phong lá đỏ
Cú mèo (2) nằm ngủ ngược dưới mặt hồ như tấm gương vuông lạnh giá
Hai ngọn tháp sáng song song trở trở như hai ngón tay ngọc lạnh buốt
Muôn vạn nhân duyên không quấy rối là bức thành che chở thế tục
Không lo lắng dù nửa điểm nhỏ nên tâm mắt mở rộng
Hiểu thấu tướng bình đẳng của vạn pháp thì phải trái đều như nhau (3)
Thì xem cung ma cũng giống như đất Phật.

Dien Hui Pagoda (1)

In the autumn night, the temple bell is calling
The moonlight comes down like waves covering the red maple leaves
The owl (2) is sound asleep upside down in the chilly pond water, which
looks like a square mirror
The two bright towers stand parallel unadorned like two icy jade fingers
Thousands of unentangled causes and conditions protect the desire world
Having no worries about minor points, one's vision is widened
Understanding the equality of all dharmas, there is no right and wrong (3)
The ghost palace is the same as the Buddha land.

- (1) Chùa Diên Hựu là Chùa Một Cột, được vua Lý Thái Tông cho dựng năm Kỷ Dậu (1049), nay vẫn còn ở Hà Nội sau nhiều lần trùng tu.
- (2) “Si vẫn” là hình những con chim cú hoặc rồng được khắc hoặc đắp nổi lên cột kèo các đình chùa.
- (3) Bình đẳng tướng - Tất cả pháp tướng: đời/đạo, vọng/chân, có/không, sanh/diệt, tội/phước, thiện/ác, chánh/tà, ma/Phật, ... đều phát sanh từ Chân Như, là biểu hiện của Chân Như, nên được coi là bình đẳng như hai mặt của một đồng tiền.

Tặng An Lăng Tự Phổ Minh Thiền Sư
Trần Thì Kiến

Ẩn bất lâm tuyên chân đại ẩn
Tu ở gia tự tức chân tu
Thử nhật tham thiền như mộng giác
Hưu tương vãng sự quái Trào Chu.

贈安朗寺普明禪師
陳時見

隱不林泉真大隱
修於家寺即真修
此日參禪如夢覺
休將往事怪潮州

Dịch thơ:

Đề Tặng Thiền Sư Phổ Minh Chùa An Lăng

Không ở suối rừng tức ẩn thân
Tại gia hành đạo mới tu chân
Tham thiền thức tỉnh hôm nay ngộ
Thứ sử Triều Châu nhận Phật ân.

Dịch nghĩa:

Đề Tặng Thiền Sư Phổ Minh Chùa An Lăng

Ẩn cư mà không ở nơi rừng sâu suối nguồn mới là ẩn thân
Tu hành ngay tại chùa trong nhà mới là chân tu
Hôm nay được tham vấn Thiền như vừa tỉnh mộng
Không đem chuyện cũ mà trách Thứ sử Triều Châu. (1)

Dedicated To Chan Master Pho Minh of An Lang Temple

To seek refuge not in deep forest and source stream is a Great Refuge
To practice the Path in the home temple is the True Practice
Awaken from deep samadhi today is like wake up from a dream
Do not use an old story blaming the prefect of Trieu Chau.(1)

(1) Hàn Dũ, thi sĩ đời Đường, vì can vua Đường Hiến Tông trong việc cung nghênh xá lợi Phật thoát bị tử hình, nhưng bị giáng chức làm Thứ Sử Triều Châu (Trào Chu) tỉnh Quảng Đông. Khi về già, Hàn Dũ trở về đạo Phật.

Dục Thúy Sơn
Trương Hán Siêu

Sơn sắc thượng y y
Du nhân bất hồ quy?
Trung lưu quang tháp ảnh
Thượng giới khải nham phi
Phù thế như kim biệt
Nhàn danh ngộ tạc phi
Ngũ Hồ thiên địa khoáng
Hảo phóng cựu ngư ky.

浴翠山
張漢超

山色尚依依
遊人胡不歸
中流光塔影
上界墮岩扉
浮世如今別
閒名悟昨非
五湖天地闊
好訪舊漁磯

Dịch thơ:

Núi Dục Thúy

Màu núi y như chẳng đổi thay
Người đi có sự chưa về đây
Giữa dòng ánh sáng lung linh tháp
Cổng đá trời cao đã mở bày.
Trần thế nổi trôi nay khác biệt
Danh hờ biết rõ không gì hay
Bao la trời đất Ngũ Hồ rộng
Tảng đá ngòi câu khó được ngay.

Dịch nghĩa:

Núi Dục Thúy

Màu núi gần y như cũ không thay đổi
Người đi chơi sao chưa thấy về?
Giữa dòng ánh sáng có bóng của tháp
Người trên mở cổng đá nham
Thế gian chìm nổi khác biệt như ngày nay
Mới biết cái danh nhàn chẳng có gì hay ho
Vùng Ngũ Hồ trời đất rộng bao la
Tìm tảng đá cũ ngòi câu cá.

Duc Thuy Mountain

The color of the mountain appears unchanged
Why has the traveller not returned?
A tower stands in the stream of light
Haven has opened the stone gate
The saha world has changed so much to the present
The idle fame has no meaning
The Five Lakes area is open huge space
Find the old stone above the water to sit and fish.

Đề Gia Lâm Tự
Trần Quang Triều
Tâm khô oa giác mộng
Bộ lý đảo Thiên đường
Xuân vãn hoa dung bạc
Lâm u thiên vận trường
Vũ thu thiên nhất bích
Trì tịnh nguyệt phân lương
Khách khứ tăng vô ngữ
Tùng hoa mãn địa hương.

題嘉林寺
陳光朝
心灰蝸角夢
步履到禪堂
春晚花容薄
林幽蟬韻長
雨收天一碧
池淨月分涼
客去僧無語
松花滿地香

Dịch thơ:

Viết Ở Chùa Gia Lâm

Đã nguội, lòng lợi danh
Rảo bước đến thiên thành
Xuân tàn, hoa mong mảnh
Ve sâu thâu rừng xanh
Mưa tạnh, trời biên biếc
Ao trong, trăng hanh hanh
Khách về, sư chẳng nói
Đất ngát hương thông lành.

Dịch nghĩa:

Viết Ở Chùa Gia Lâm

Lòng nguội lạnh với giấc mơ danh lợi nhỏ bé
Đi tản bộ đến thiên đường
Cuối xuân, dáng hoa mỏng mảnh
Rừng âm u, tiếng ve sâu dai dẳng
Mưa tạnh, trời một màu xanh biếc
Ao trong, trăng lạnh lẽo bị chia đôi
Khách ra về, sư chẳng nói tiếng nào
Đất thơm ngào ngạt mùi hoa tùng.

Written at Gia Lam Temple

My heart was cold to the small dream of fame
I walked to the meditation hall
Late spring, flowers were fragile
The forest was dark and deep, the cicada chant tedious
The pond was clear and the cold moon split into two
The rain stopped and the sky was one deep blue
The visitor left and the monk had no words
The ground was saturated with pine flower fragrance.

Túc Hoa Âm Tự
Nguyễn Trung Ngạn
Ngẫu bạng chiêu đề túc,
Tăng lưu bán tháp phân.
Thạch tuyền triều cấp thủy,
Chỉ trướng dạ miên vân.
Tùng tử lâm song trụ,
Viên thanh cách ngạn vãn.
Chúc ngư sao mộng tỉnh,
Hoa vũ lạc tân phân.

宿花陰寺
阮忠彥
偶傍招提宿
僧留半榻分
石泉朝汲水
紙帳夜眠雲
松子臨窗墜
猿聲隔岸聞
粥魚敲夢醒
花雨落繽紛

Dịch thơ:

Nghỉ Đêm Ở Chùa Hoa Âm
Ngẫu nhiên ngủ lại chùa Hoa Âm
Sư cộ nhường cho nửa chỗ nằm
Mai sớm, nước đem từ suối đá
Mây đêm, trướng giấy ẩn mùi trầm
Trái thông rụng rớt ngoài song cửa
Vượn hú từng hồi thâu cõi âm
Tiếng mõ canh khuya làm tỉnh mộng
Mưa rơi rục rở tợ hoa tâm.

Dịch nghĩa:

Nghỉ Đêm Ở Chùa Hoa Âm
Ngẫu nhiên ngủ đêm trong ngôi chùa
Sư giữ lại và nhường cho nửa giường
Sáng sớm đi lấy nước ở suối đá
Ban đêm ngủ với mây trong trướng (màn) giấy
Quả thông rơi bên ngoài cửa sổ
Tiếng vượn kêu từ bờ bên kia
Tiếng mõ như rục rề làm tỉnh mộng
Mưa như hoa rơi rục rở tung bùng.

Spending the Night at Hoa Am Temple

Unexpectedly, I spent the night at a temple
The monk offered and shared half of his bed
In the morning I carried water from the rock stream
At night I slept in the cloud behind paper scrolls
Pine cones fell by the window
Gibbons called from the other side of the stream
The sound of the wooden fish woke me from my dream
The rain like flowers fell noisily and colorfully.

Sơn Trung Khiển Hứng

Trần Nguyên Đán

Thập niên chính tỉnh phụ thu đăng
Tùng hạ hành ngâm ý sấu đăng
Tùy mã vọng trần vô tục khách
Khẩu môn vân tự hữu thi tăng
Thoái nhàn Lục Dã tri hà cập?
Tán cấp Thanh miêu tạ bất năng
Toạ đãi công thành danh toại hậu
Nhất khâu lão cốt dĩ lãng tăng.

山中遣興

陳元旦

十年政省負秋燈
松下行吟倚瘦藤
隨馬望塵無俗客
叩門問字有詩僧
退閒綠野知何及
散給青苗謝不能
坐待功成名遂後
一丘老骨已崢嶸

Dịch thơ:

Trong Núi Cẩm Hứng

Việc nước mười năm bỏ việc nhà
Dưới thông chống gậy vịn ngân nga
Khách thưa theo ngựa ngắm nhìn bụi
Gõ cửa hỏi thơ sư cụ già
Lục Dã thanh nhàn sao sánh kịp
Xin từ chẳng nhận chút gàn xa
Ngồi đợi công thành danh toại đến
Năm xương tàn tạ đã ra ma.

Dịch nghĩa:

Trong Núi Cẩm Hứng

Mười năm lo chính sự, quên chăm sóc cây đèn mùa thu (tuổi già)
Dưới rặng thông, chống gậy khắng khiêu vừa đi vừa ngâm thơ
Không có khách thăm thì theo sau ngựa xem bụi trần
Có vị sư biết thơ thì gõ cửa hỏi chữ
Lui về Lục Dã sống an nhàn chớ biết làm sao theo kịp
Xin từ chẳng tiền theo phép Thanh Miêu (không muốn vào quan trường).
Ngồi đợi sau này công thành danh toại, công danh thành tựu thỏa thích
Thì năm xương già đã thành mồi cao chót vót.

Inspiration in the Mountain

I spent ten years in government affairs and neglected my old age
Under the pine trees, I leaned on a slender stick to walk and recite poetry
No guest, I followed the horse and watched dust settle
If there is an educated monk, I knocked at his door and asked about literature
Back to Luc Da to live leisurely, how could I catch up?
I declined the money share as allowed by the administrative rule
Sitting back to wait for later success and fulfillment
My old bones would have been a tall heap of dust.